

УДК 330.342.146

Сегеда С.А., к.е.н., доцент[©]

Вінницький національний аграрний університет

ІНФРАСТРУКТУРА АГРАРНО-ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ: ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ

В статті визначено роль інфраструктури в ринковій економіці. Розглянуто еволюційну хронологію та основні підходи до трактування терміну “інфраструктура”.

Ключові слова: інфраструктура, аграрно-продовольчий ринок, елементи інфраструктури.

Постановка проблеми. З розвитком виробничих сил суспільства значення інфраструктури зростає, оскільки вона все більше стає важливим інтегральним елементом відтворювального процесу. Її основна функція полягає в створенні необхідних умов для роботи різних галузей економіки в умовах ринкових відносин, в прискоренні обороту продукції і послуг. Практика останніх років показала, що відсутність необхідної інфраструктури є важливою перешкодою для розвитку різних галузей економіки. Створення ефективної інфраструктури повинно стати пріоритетним напрямом розвитку держави. Проте для створення інфраструктури, що в змозі виконати свою головну функцію, необхідно визначити склад її галузей, підгалузей, виробництв і видів діяльності, які надають виробничі послуги сфері матеріального виробництва; забезпечують обіг товарів на різноманітних ринках; виробляють послуги і духовні блага для людей; створюють умови для охорони і відтворення природного середовища. Важливого значення набуває проблема формування інфраструктури аграрно-продовольчого ринку. Дана інфраструктура, що відповідає умовам розвиненої економіки, має вирізнятись гнучкістю, адаптивністю до зовнішніх умов, доступністю для виробників продовольства.

В період становлення ринкової економіки зростає науковий інтерес до дослідження фінансової, страхової, банківсько-кредитної інфраструктури. Особливого інтересу набувають питання дослідження формування вітчизняного аграрно-продовольчого ринку та його інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень. Реформуванню інфраструктури аграрного сектора присвячено праці таких вчених як П.І. Гайдуцького, С.М. Кваші, Ю.С. Коваленка, М.Ю. Коденської, І.І.Проданової, П.Т. Саблука, О.М. Супруна, О.Г.Шпикуляка, О.М. Шпичака та ін. Загальний вплив на авторське бачення справили праці зарубіжних вчених, які займались дослідженням інфраструктури: Л.А. Ибрагимов, О.В. Иншаков, О.Г. Русскова, Р. Йохимсен, Х.Зінгер, А. Картер, К. Кларк, П. Розенштейн-Родан, П. Самуельсон, С.А.Хейман, А. Янгсон та інші.

Проте окремі питання формування і розвитку інфраструктури

залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, це інфраструктура аграрно-продовольчого ринку, яку варто розглядати в рамках інфраструктури товарного ринку.

Метою статті є визначення змісту і особливостей інфраструктури аграрно-продовольчого ринку.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом зростає необхідність в наукових дослідженнях проблем формування розвиненої інфраструктури аграрно-продовольчого ринку, оскільки наукові розробки з цієї теми є не чисельні.

При формуванні інфраструктури аграрно-продовольчого ринку необхідно враховувати цілу низку його важливих особливостей. По-перше, основними постачальниками продуктів харчування на ринок є сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, особисті підсобні господарства, а також підприємства переробної промисловості, які формують пропозицію продовольчих товарів після промислової переробки продовольчої сировини. По-друге, більша частина продукції, що її виробляють сільськогосподарські товаровиробники, має обмежені терміни зберігання. По-третє, в більшості регіонів значна частина сільськогосподарських товаровиробників віддалена від обласних і районних центрів, мережа доріг знаходиться в незадовільному стані, що викликає певні труднощі з транспортуванням та збутом продукції. Ці особливості повинні враховуватись при розробці складу елементів інфраструктури аграрно-продовольчого ринку. При формуванні інфраструктури аграрно-продовольчих ринків необхідно враховувати функціонування аграрно-продовольчого ринку. Для цього ринку характерні такі негативні риси як недостатнє нормативно-правове забезпечення, висока ступінь монополізації економіки, недосконала система фінансово-кредитних відносин, не грошові форми розрахунків (бартерні операції, натуральна оплата, взаєморозрахунки), низький рівень розвитку матеріально-технічної бази об'єктів інфраструктури. Формування ефективної інфраструктури аграрно-продовольчого ринку сприяло б ефективному розвитку і функціонуванню аграрно-продовольчого ринку.

Для інфраструктури аграрно-продовольчого ринку характерні практичні всі елементи товарного ринку (рис. 1).

Проте серед цих елементів присутні і специфічні. Це, перш за все, підприємства споживчої кооперації. За радянських часів споживча кооперація займала провідне місце з заготівлі сировини для промисловості і продуктів сільського господарства для населення. При цьому спостерігались економічні інтереси всіх суб'єктів господарювання: сільськогосподарських підприємств (колгоспів і радгоспів), особистих підсобних господарств, підприємств споживчої кооперації. Для колективних господарств і радгоспів це було вигідним, що, по-перше, це був один із значних каналів реалізації (крім державних заготівельних організацій), по-друге, споживча кооперація, постачала сільськогосподарськими товарами сільських жителів, в чому були зацікавлені колгоспи і радгоспи. З цією метою сільськогосподарські підприємства надавали організаціям споживчої кооперації приміщення під магазини, столові, надавали

транспорт для завезення товарів. Для особистих підсобних господарств вигода від співробітництва з підприємствами споживчої кооперації полягала в тому, що власники особистих підсобних господарств здавали їм лишки виробленої продукції. Для підприємств споживчої кооперації основна перевага співробітництва з колгоспами, радгоспами і особистими підсобними господарствами полягала у відсутності проблем з подальшим збутом сільськогосподарської продукції. Відповідно підприємства споживчої кооперації були монополістами на аграрному ринку.

Рис. 1. Елементи інфраструктури товарного ринку [1,2,3]

В період ринкових реформ економічні умови для підприємств споживчої кооперації кардинально змінилися. По-перше, сільськогосподарські підприємства, аналогічно до підприємств інших галузей і сфер діяльності, отримали можливість самостійного вибору каналів реалізації виробленої продукції. Споживча кооперація втратила монопольне положення на сільському ринку. По-друге, погіршилися умови для реалізації діяльності підприємств споживчої кооперації. Це проявлялось в зниженні об'ємів виробництва сільськогосподарської продукції, здорожчанні банківських кредитів, відсутності оборотних засобів, збільшенні витрат на енергоресурси та транспортування продукції, неплатоспроможності споживачів продукції, зниженні платоспроможного попиту населення. В той же час споживча кооперація має ряд

конкурентних переваг: матеріальну-технічну базу для заготівель; підприємства, що переробляють сільськогосподарську продукцію; фахівців із заготівлі і переробці; розгалужену мережу магазинів і їдалень; традиційні зв'язки з населенням з закупівель аграрної продукції.

Висновки. В ринкових умовах необхідно створення гнучкої, адаптивної інфраструктури аграрно-продовольчого ринку, яка здатна адаптуватись до мінливих умов в залежності від потреб виробників і споживачів аграрно-продовольчої продукції. Інфраструктура аграрно-продовольчого ринку, що сформувалась в більшості регіонів України, відзначається інертністю розвитку, важким доступом до неї виробників продукції, високим ступенем монополізації в сфері оптової і оптово-роздрібної торгівлі аграрно-продовольчою продукцією.

Література

1. Інфраструктура товарного ринку: Навч. посіб. / Під ред. д-ра екон. наук, проф. І.В. Сороки. – К.: НМЦВО МоїН України, НВФ “Студцентр”, 2002. – 608 с.
2. Ибрагимов Л.А. Инфраструктура товарного рынка. / Л.А. Ибрагимов. – М.: Издательство “ПРИОР”, 2001. – С. 11-12.
3. Савошенко А.С. Інфраструктура товарного ринку: Навч. посіб. / А.С. Савошенко. – К.: КНЕУ, 2005. – С. 41-42.
4. Супрун О.М. Функціонування ринкової інфраструктури в аграрній сфері економіки / О.М. Супрун // Економіка АПК. – 2011. – № 1. – С. 84-90.
5. Русскова Е.Г. Методология системного исследования инфраструктуры рыночной экономики: автореф. дис. ... д-ра экон. наук. / Е.Г. Русскова. – Волгоград, 2006. – 51 с.

Summary

Seheda S.A

Vinnitsa National Agrarian University

ON THE PROBLEM OF THE INFRASTRUCTURE ROLE IN THE SYSTEM OF MARKET RELATIONS.

In the article the role of infrastructure in the market economy is determined. The evolutionary chronology and the main ways of interpreting the term “infrastructure” are carried out.

Key words: *infrastructure, agrarian market, classification of infrastructure.*

Рецензент – к.е.н., доцент Батюк Б.Б.